

Като изключа някои от книгите на проф. [Диню Шарланов](#) и още няколко издания в България не са много изследванията, посветени на Държавна сигурност като система. Една от малкото такива е книгата на историка

[Момчил Методиев](#)

(1969)

„Машина за легитимност”,

която представям тази седмица в електронната библиотека на сайта

desebg.

com

.

„Държавна сигурност е травмата на българския преход. Вероятно най-дискутираният въпрос след неговото начало, темата за Държавна сигурност и нейното наследство, фокусира в себе си битката за оценката на комунистическото минало и начина, по който преходът беше извършен в България”, пише в увода си авторът.

Той мотивира изследването си с факта, че до 2008 г. ДС остава затворена за историците. Репресивен апарат на комунистическата държава дотогава е обект на множество мемоари на бивши служители в системата, а също така и на журналистически изследвания, някои от които ценни, тъй като стъпват на непроучени дотогава архиви.

От тази гледна точка „Машина за легитимност” е първият опит за по-цялостно представяне на ДС като система. Неговата цел е да се направи реконструкция на

мястото и ролята на ДС в изграждането и функционирането на комунистическия режим в България.

Самият автор се сблъсква с [ограничението на достъпа до архивите на ДС](#) (книгата е писана в началния период, след приемането на закона за досиетата от декември 2006 г., когато все още документите на Държавна сигурност не бяха прехвърлени от МВР на комисията по досиетата, да не говорим за недостъпния архив на Първо главно управление на ДС).

„Моето убеждение, формирано вследствие на запознаването с достъпните архиви е, че Държавна сигурност трудно може да бъде определена като защитник на българската национална сигурност. В най-добрия случай може да бъде описана като пазител на партийната сигурност на Българската комунистическа партия”, посочва Момчил Методиев. [.](#)

В книгата се проследява, пътя по който ДС спомага БКП да наложи и управлява своя режим. Тя е по думите на Вълко Червенков „очите и ушите на партията”. В поставяните ѝ от партията задачи се преплита преследването и ликвидирането на политическите опоненти и противници, българската емиграция, другомислещите в обществото.

[Държавна сигурност](#) е структура, която трябва да осигурява, а и когато е необходимо да фабрикува политическа легитимност на комунистическия режим. Според автора значението на ДС нараства значително в моменти на криза, т.е. когато тази естествена политическа легитимност спада. Първият такъв е в средата на 50-те години, непосредствено след смъртта на Сталин през 1953 г. и разкритията за сталинския терор. Вторият подобен случай е през втората половина на 80-те години, след началото на преустройството в СССР. Тогава функцията на ДС е да спасява режима от сериозни трусове и я превръща в институция, която прави невъзможни всякакви реформи в него.

В структурно отношение книгата разглежда ДС и нейното създаване като система. Разглежда въпросите, свързани с нейната структура и личен състав. Самостоятелно са представени различните управления на Държавна сигурност и някои от самостоятелните отдели. Отделено е място за структурата и функциите на комунистическото разузнаване и контраразузнаване. В специална глава са представени неоперативните управления на ДС като УБО, научно-техническото управление и отдели като следствието и архива, а също така и информационно-аналитичната служба и

Висшата школа „Г. Димитров“.

Обърнато е внимание на взаимовръзките между БКП и ДС. Онова, което липсва в книгата е зависимостта и подчинеността на репресивния апарат на БКП от [„по-големия брат” – КГБ.](#)

Този въпрос не е обект на изследването.

В заключението си авторът посочва:

„Начините, по които ДС трябва да осигури обществената подкрепа, варират от политическо насилие чрез активни мероприятия за компрометиране на едни хора или промотиране на други и се стигне до стремеж за манипулиране на общественото мнение в страната или в чужбина чрез контрол на по-важните обществени групи или провеждането на мащабни пропагандни кампании. Това се отнася за всички структури на системата – както разузнавателните, така и контраразузнавателните управления имат за задача не само да парират появата на политическа опозиция, но и активно да убеждават обществеността в правилността на решенията на партийното ръководство.

Посочените характеристики на българската Държавна сигурност напълно отговарят на описанието на Хана Аренд за тайната полиция в тоталитарните държави: тя „представлява същинският изпълнителен орган, чрез който държавата предава всичките си заповеди. Мрежата от тайни агенти осигурява на тоталитарният властник пряк изпълнителен предавателен механизъм, който за разлика от лукообразния структура на фиктивната йерархия, е изцяло откъснат и изолиран от всички останали институции.”

Въпреки че е базирана на достъпните до 2007 г. архиви на ДС, в значителна степен по-малко отколкото през последните пет години, книгата е ценна и трябва да бъде притежание на онези, които желаят да научат повече за репресивната система на БКП и нейната роля.

Машина за легитимност: Ролята на Държавна сигурност в комунистическата държава

Написано от Христо Христов
Неделя, 23 Декември 2012 10:26

Момчил Методиев, „Машина за легитимност” – ролята на Държавна сигурност в комунистическата държава, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Сиела”, 2008 г., 303 страници.